

gyarságot, mint e földrész egyik részének birtokosát bemutató munkát nem adhatott a magyar jövőt formáló nevelők kezébe.

Vicsay Lajos.

Markó Árpád: Magyarország hadiörténete. (Az Orsz. Közoktatási Tanács kiadása. Nemzetnevelők Könyvtára III. 6. sz. Budapest, 1943. 228. old. 6 térképvázlat.)

A részletes utasítások a történettanítás számára kötelezően előírják, hogy a nevelők hatékonyan mutassanak rá egyik legfontosabb nemzetfenntartó erőnkre: a magyar katonai erényekre. Különös fontosságot kap ez a követelmény a honvédelmi ismeretek tanítása továbbá a leventeoktatás terén. Ez a belátás vezette az O. K. Tanácsot, amikor kiadványsorozatában a magyar hadtörténeti tudnivalókat önálló kötetben összefoglalólag nyújtja a nemzetnevelőknek: tanítóknak, tanároknak és előadóknak.

Markó Árpád alapos, jól átgondolt és könnyen olvasható munkája tulajdonképpen kettős feladatot igyekszik megoldani. Ismerteti a magyar *hadügy fejlődését* (hadtörténet) s ezek során bemutatja az egyes nagyobb csaták, *hadjáratok lefolyását* hadászati, *taktikai* szempontból.

I. Hadügyünk *fejlődését* négy nagyobb fejezetben tárgyalja. 1. *Nemzeti hadseregünk* volt a honfoglalás idejétől a mohácsi végszig. Ettől kezdve már csak az erdélyi fejedelmeknek volt magyar vezetés alatt álló önálló hadseregük. Erről a nemzeti hadseregről az első feljegyzéseket Bölcös Leó Taktikájában, majd az egyes nyugati krónikákban találjuk. A honfoglalás és kalandozások korabeli magyar sereg kizárólag könnyű felszerelésű lovascapat volt. Lényeges fejlődési fokokat a magyar hadügy szt. István, szt. László, Kálmán, Károly, Róbert, Zsigmond és Mátyás korában mutat. — 2. A *Habsburg birodalom magyar katonasága* már szerves része volt az összbirodalmi védőrendszernek. Magyar ezredeket, magyar főtiszteket azonban ebben a korszakban is találunk. Az 1526—1918-ig terjedő időkbén a magyar katonák két fontos arcvonalon vittek fontos szerepet. Kelet felől a török ellen védték hazájukat s így biztosították a Habsburg birodalom életét, sőt a keresztény Európa zavartalan fejlődését. Nyugat felé pedig a Habsburg-ház hadjárataiban vettek részt (porosz, spanyol örökösödési és napóleoni háborúk). — 3. Külön fejezetben tárgyalja Markó *szabadságharcainkat* a nemzeti függetlenségért. II. Rákóczi Ferenc felkelését 50, az 1848/49-i szabadságharcot pedig 24 oldalon elemzi. — 4. Ezeknek a történeti fejlődésrajzoknak kiegészítése az a fejezet, melyben szerző a magyar katonák külföldi hadseregekben való szereplését, továbbá az 1914—18-i világháború magyar katonai vállalatait mutatja be.

II. A magyar hadügy fejlődésével párhuzamosan halad a magyar *harcmodor* és *harcászati eljárás* (taktika) ismertetése. A leg-

ősibb időkben a magyar sereg támadása a könnyű lovasság több oldalról való rohamán és az ellenfél törbecsalásán alapult. Később (a lovagkorban) királyaink alkalmazkodtak a sereg felszerelésében és támadási módorában a nyugati nehéz lovassághoz. — Az újkorban viszont a hadászati eljárás olyan sokrétűvé vált, és a hadi vállalkozások térben és időben olyan kiterjedtekké lettek, hogy hadvezetésünk kénytelen volt lényeges módosításokat és újításokat bevezetni. A régebbi korok egyes csatái most már háborúkká és hadjáratokká szélesültek, s így szükség lett különféle újabb fegyveremekre és műszaki csapatokra, továbbá a hadseregtestek vezetésének megosztására.

A magyar haremódor és haditaktika szemléltetésére közöl Markó öt harctéri vázlatot (a kalandozások, a muhi pusztai csata, a tártárjárás, a mohácsi csata, a török megszállás.) Ezenkívül egy összesítő térképen bemutatja a magyar csapatok harcainak színhelyét Európában Magyarországon kívül. A szakszerű művet a főbb korszakokat tárgyzó forrásművek jegyzéke egészíti ki.

Ez a könyv tartalma. Tanulása azonban jóval több. Olvasása során ismerjük fel a közmondás igazságát: A történelem az élet tanítómestere. Fejtegetései u. i. arról győznek meg, hogy a magyar katona fontos őrséget állt a civilizált világ határbástyáján, s hogy a népi összefogás mennyiben tudta a nemzet szabadságát biztosítani, míg a széthúzást a hadsereg szelleme, ereje is megszenvedte. Különösen három fejezete (a Rákóczi felkelés, a szabadságharc és a világháború katonai eseményeinek leírása és méltatása) alkalmas arra, hogy belőlük növendékeinknek részleteket mutassunk be vagy önképzőköri megbeszélés formájában tárjuk az ifjúság elé.

Dr. Visy József.

Dr. Vitéz Sághelyi Lajos: Gyakorlati útmutató a földrajz tanításához Budapest, 1943. Az Orsz. Polgári Iskolai Tanáregyesület kiadása.

A magyar földrajzi módszertani irodalomnak egy újabb műve került asztalunkra. A mű szerzője tanári és tanulmányi felügyelői tapasztalatait közli, összevetve irodalmi ismereteivel és saját elgondolásaival. E három forrás képesíti arra, hogy átfogó szemlélettel tallózza végig a földrajzi nevelés gazdag területét. És kimondottan ezzel a felfogással: *földrajzi nevelés*. Mert amint vallja, a földrajz iskolánk célkitűzésében nem „tudomány”, hanem a tudomány fegyvereivel ható *nevelőeszköz*. Ezért ennek a vizsgálatát veszi legelsőnek. Örömmel érezzük a *tárgy és a nevelés közti szoros kapcsolatot*. Elismeri, hogy a földrajz oknyomozó tudomány, vallja, hogy a *kölcsönhatásokban* van az élet, ebben pedig a *nevelőhatások*. Az akarat, értelmi és érzelmi nevelés célkitűzéseit is ezzel a gondolattal rendszerezi. Többek között jól értékeli a hazafias és honvédelmi nevelés-gyakorlati szempontjait is. Ez bemutatott tanítási vázlataiban